

Universitätsbibliothek Paderborn

Qvæstiones Morales Selectiores De Lege Interna Et Externa

discussæ, ac Resolutæ, & in duos Libros divisæ, In quibus, propositis casibus, prima quædam principia, ad plurimas alias Quæstiones similes resolvendas perutilia, subinde examinantur

[De Lege Interna]

Beati, Gabriele

Augustæ Vindellicorum, 1729

VD18 90108957

6 An conscientia practice dubia, possit esse regula operandi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39908

minis proposuerim, quia hoc semel perfecte intellecto, difficultates omnes, quæ in hac materiâ fieri possunt, statim evanescent; ut consideranti facile patebit; Et, ex eius ignorantia, ortæ sunt quæstiones fert omnes, contra opinionem probabilem, excitatæ. Hunc verò syllogismum requiri ad prudenter operandum, docent *S. Thom. quolib. 8. art. 13. Nauarr. c. si quis. num. 63. dist. 7. de pen.*

Suar. de cens. disp. 40. sec. 5. num. 14. Card. de Lugo de fide disp. 5. sec. 1. num. 16. Laym. lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 1. Lessius lib. 1. cap. 1. disp. 1. Ariaga tom. 3. disp. 23. sec. 2. subs. 2. Salas. 1. 2. tr. 8. sec. 5. Azor. par. 1. lib. 3. cap. 25. quest. 12. Clavis reg. lib. 1. cap. 13. num. 13. Sanch. lib. 1. ca. 6. & lib. 6. cap. 3. & alii ferè omnes communiter, cum prudentia debeat esse notitia certa agendorum.

QVAESTIO VI.

An conscientia practicè dubia possit esse regula operandi.

C A S V S.

MVLIER quædam, nondum certa de morte Mariti, alteri nupserat; Post Matrimonium verò dubitare cœpit, an secundo Marito petenti, posset debitum reddere. Cum hoc tamen dubio, petenti reddidit; quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SUMMARIVM.

2 Quid intelligatur nomine conscientia dubia. 7 Quid, & quotuplex sit dubium. 8 Quid sit dubium speculatiuum, quid practicum. 9 Vxor debitum reddens cum dubio practico, mortaliter peccat. 10 Operari cum dubio practico, est intrinsecè malum. 11 Est contra præceptum, quod prohibet operationem. 12 Qui cum dubio practico operatur, saltem indeterminatè, vult malum. 13 Necessariò male operatur.	14 Operari cum dubio speculatiuo, potest non esse malum. 15 Quando non est malum. 16 Dubitans de vtrâque parte, vel minus malam, vel vtramlibet eligere potest. 17 Ad peccandum sufficit dubium; quod operatio sit illicita. 18 Conscientia dubia non est propriè conscientia. 19 Operans cum dubio, committit peccatum illius speciei, de qua dubitat. 20 In dubio practico, pars tutior necessariò est eligenda. 21 Conscientia obiectiuè dubia, in quo differat à dubiâ formaliter.

RATIO-

RATIONES DVBITANDI

- 2 Sicut nomine conscientia erroneæ, ac probabilis non intelligitur aliquid, ex parte intellectus immediate præcedens operationem voluntatis, sed error, vel opinio, quatenus ex illis oriri potest actus quidam experimentalis, ac reflexus Prudentiæ, certò & infallibiliter dictans, operationem illis conformem, esse licitam, vel illicitam; honestam, vel inhonestam. Ita nomine conscientia dubia, intelligitur, dubium intellectus, quatenus ex illo oriri potest similis actus reflexus Prudentiæ, dictans, operationem ipsi dubio conformem, esse licitam; vel illicitam; honestam vel inhonestam; & quoniam dubium aliud est practicum, aliud speculatiuum, quæritur hic de practico, an ex illo oriri vnquam possit actus prudentiæ, dictans, operationem illi conformem, esse licitam, an vero semper oriatur actus, dictans esse illicitam.
- 3 Videtur autem, etiam ex dubio practico oriri posse actus prudentiæ dictans, esse licitum operari, Ideoque Mulier mortaliter non peccasse; primò; quia potest Iudex, quamuis dubitet, an licitum sit, cognitum Innocentem, secundum allegata, & probata iudicare, licitè secundum allegata, & probata illum condemnare; & Miles obedire Principi, à quo vocatur ad bellum, quamuis dubitet, an bellum sit illicitum, vt fatentur Doctores omnes communiter.
- 4 Secundò; quia certum est, esse licitum, cum dubio speculatiuo, operari;

certum enim est, me posse licitè retinere rem, quam possideo, etiamsi dubitem, esse alienam; Ergo erit etiam licitum, operari cum practico; dubium enim practicum oritur necessario ex speculatiuo; nam si dubito, rem esse alienam, impossibile est, me statim non dubitare, an eam teneam restituere; si ergo semel licitum est, operari cum dubio speculatiuo, necessario debet esse licitum etiam, operari cum practico,

Tertiò; quia si non liceret operari cum dubio practico, sequeretur, sæpe necessitari homines ad peccandum; ponamus enim, quod quis ab altero gladium mutuo acceperit, cum iuramento illum restituendi, quotiescunque petierit, & Dominus petat ad occidendum inimicum; in hoc casu, habens gladium, & dubitans, an liceat restituere; cum hoc dubio, licitè operari non posset, sed necessitaretur ad peccandum; Ex vnà enim parte, restituendo, reus esset homicidij; ex alterà verò, non restituendo, reus esset periurij. Cum ergo nemo necessitari possit ad peccandum, dicendum est, posse homines, in similibus casibus, cum dubio practico, licitè operari; ideoque Mulierem, debitum reddendo, mortaliter non peccasse.

Quartò; Quia qui operatur cum dubio, operatur sine cognitione determinatà bonitatis, vel malitiæ ipsius operationis; qui enim dubitat, neque iudicat, operationem esse licitam, neque illicitam, alioquin non dubitaret; sine cognitione autem determinatà malitiæ, ac peccati, non potest quis peccare; non

enim dici potest, velle malum, & peccatum, cum, hoc illi per cognitionem determinatè non repræsentetur, ac proponatur; sicut sine cognitione bonitatis, dici non potest bene operari, quia voluntas ferri non potest in bonitatem, nisi hæc illi per cognitionem determinate proponatur; Sicut ergo qui operatur cum dubio, non bene operatur, ita neque peccat; cum non sit maior ratio vnius, quam alterius.

NOTABILIA.

7 **A**duertendum est primò, Dubium propriè, esse mentis hæsitacionem, ortam ex eo, quòd Intellectus, proposito sibi obiecto, neutri parti assentiatur, sed remaneat quasi suspensus, & ambiguus. Ex duplici autem capite, oriri potest, vt Intellectus, proposito sibi per apprehensionem obiecto, neutri parti per assensum adhæreat; Primò ex eo, quod pro neutrà parte habeat sibi præposita motiua; vt, cum dubitat, an sydera Cæli sint paria, an imparia; & tunc dicitur, habere dubium negatiuum, quod, cum, ex defectu motiuorum, deponere non possit, rationes pro alterutrâ parte quærere tenetur, vt illud deponat; Secundo ex eo, quod intellectus, hinc inde, propositas habeat rationes probabiles æque efficaces; Tunc enim, cum non sit maior ratio, cur in vnam potius partem inclinaret, quam in aliam, Neutri parti determinatè adhæret, sed quasi manet in æquilibrio; & tunc dicitur habere dubium positiuum, quod, vel ex imperio Voluntatis, vel rationibus pro altera-

trâ parte melius perpensis, deponere potest, vni parti determinatè, per assensum, adhærendo. Quod, si intellectus, supra huiusmodi dubia reflectens, determinate iudicet, dubium esse, an sydera sint paria, vel an aliquid liceat, aut non liceat; dicitur tunc habere conscientiam dubiam obiectiue, quia habet pro obiecto dubium. Cæterum, formaliter non est dubius, sed potius certus, cum iudicium istud sit certum, & euidens; sicut, cum intellectus reflexè iudicat, probabile esse, quod aliquid sit licitum, vel illicitum; iudicium illud, dicitur conscientia probabilis obiectiue, quia habet pro obiecto probabilitatem; Cæterum, formaliter est conscientia certa, quia iudicium illud, est in se certum, ac euidens; In ordine tamen ad praxim, conscientia obiectiue dubia æquivaleret conscientiæ dubiæ formaliter, quia regulariter eosdem parit effectus, sicut eosdem parit effectus, iudicium probabile, quod res sit licita, & iudicium euidens de probabilitate, quod res sit licita.

Aduertendum est Secundo; dubium, aliud esse speculatiuum, aliud practicum; speculatiuum, dicitur, quando est de aliquo factò, vel iure; vt, cum quis, dubitat, an vigesimum primum annum expleuerit in ordine ad ieiunium; vel, an matrimonium sit validum; an detur aliqua lex, vel præceptum, & similia; aut quando, in genere, dubitatur, an aliquid liceat, vel non liceat; vt, an liceat, die festo, iter agere, vel dare consilium, & similia; Practicum dicitur, quando est de aliquâ operatione in particulari, an
hic

hic & nunc liceat, vel non; an sit faci-
cienda, vel omittenda; vt, an liceat mi-
hi, hunc librum legere, vel detrahentes
audire, & similia; Hoc autem dubium,
regulariter oritur ex speculatione, tanquam
proprietas ex sua radice; Ex eo enim,
quod quis dubitat, an res, quam possidet,
sit sua, oritur statim dubium, an eam re-
stituere teneatur: ex eo quod dubitat, an
vigefimum primum annum expleuerit,
an teneatur ieiunare, & similia; Aliquan-
do tamen Intellectus, aliquam rationem
efficacem habere potest, ratione cuius, li-
cet speculatione dubitet, practice tamen
non dubitet; Dubitare enim quis potest,
an res, quam possidet, si sua, & tamen
nullo modo dubitare, an eam liceat reti-
nere, sed de hoc esse certus, ratione pos-
sessionis; Vnde, cum dubio speculatione
stare optime potest iudicium practicum
de recta operatione. Vt tamen, cum du-
bio speculatione recte quis operetur, ne-
cessario requiritur, vt aliquam rationem
saltem probabilem habeat, qua tale du-
bium practice deponat, siue qua per-
suadeat, talem operationem, V. G. rei re-
tentionem, hic & tunc esse licitam; alias,
a dubio speculatione, practicum discor-
dare non posset. His positis,

RESOLVTIO.

9 AD casum Resp. Mulierem, cum eo
dubio, debitum reddendo, mortali-
ter peccasse, *Suar. to. 6. in 3. p. d. 40. sec.*
5. nu. 2. Vasq. 1. 2. d. 65. c. 1. n. 4.
Sanch. lib. 1. in dec. c. 10. Bon. d. 2. de leg.
q. 4. pun. 7. n. 4. Clauis reg. lib. 1. c. 13.
Salas. 1. 2. q. 21. tr. 8. d. 2. f. 5. Layman.
lib. 1. tr. 1. c. 5. §. 1. Lessius lib. 1. c. 1.
d. 1. & alii communiter.

Probatur Primò; quia Mulier operata 10
est cum dubio practico. Operari autem
cum dubio practico, est intrinsece ma-
lum; eo enim ipso, quod quis dubitans,
an operatio aliqua sit licita, vel illicita,
illam facit, manifesto periculo se expo-
nit faciendi illicitam, & consequenter
peccandi; Exponere autem se peccandi
periculo, est intrinsece malum, ac pecca-
tum; *Qui enim amat periculum; peribit*
in illa. Eccles. 3. Cum ergo Mulier, cum
dubio practico, debitum reddiderit, ex-
posuit se periculo peccandi, sicque mo-
raliter peccauit.

Secundò; quia Mulier, operando cum 11
illo dubio, fecit contra præceptum, pro-
hibens fornicationem: Qui enim opera-
tur cum dubio, an aliquid sit peccatum,
facit contra præceptum, quod prohibet
tale peccatum: Nam præceptum, eo
ipso, quod prohibet aliquod peccatum,
prohibet etiam, ne, quis operetur cum
dubio illius peccati; prohibet enim, ne
quis se exponat periculo proximo illius
peccati, quod facit, qui cum dubio ope-
ratur. Qui autem facit contra præcep-
tum, prohibens fornicationem, mortali-
ter peccat. Ergo Mulier operando cum
illo dubio, mortaliter peccauit.

Tertio, Quia, qui facit aliquid, du- 12
bitans, esse malum, censetur, quantum
in se est, illud velle, etiam si sit malum;
vult enim illud absolute, siue bonum sit,
siue malum; quod autem illud in se reali-
ter non sit malum, per accidens omnino se
habet, in ordine ad eius voluntatem;
Voluntas autem, volens hoc modo ma-
lum indeterminate, non minus est mala,
quam, si illud vellet determinate; non
minus enim in vno casu est affecta ad ma-
lum,

G 3

lum,

lum, & peccatum, quàm in alio; Cum ergo Mulier debitum reddiderit, dubitans esse peccatum, censetur reddere voluisse, etiamsi esset peccatum, ideoque peccasse.

13 **Quartò;** Quia, qui operatur cum dubio, operatur putans, operationem fortasse esse licitam, fortasse illicitam; Qui autem hoc modo operatur, necessario malè operatur; bene enim operari non potest, cum non habeat cognitionem determinatam de honestate operationis; quæ tamen cognitio necessariò requiritur ad hoc, vt voluntas dici possit, velle bonum, & ad hoc, vt honestas operationis, sit illi voluntaria. Ergo necessariò male operatur; Eo enim ipso, quod non bene operatur, cum deberet, datur aliquis defectus in ipsâ operatione, ratione cuius, non est bona; Hic autem defectus sufficit, vt operatio sit mala, quia bonum ex integrâ causâ, malum ex singulis defectibus; Neque ad hoc, vt voluntas sit mala, necesse est, vt velit malum; sed satis est, si non velit bonum, quando illud velle deberet; vnde neque requiritur cognitio determinata malitiæ, sed sufficit illius cognitio sub dubio.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

14 **AD** rationes autem in contrarium. Ad primam, Negatur antecedens; Iudex enim, & Miles, tunc non operantur cum dubio practico, sed speculatio; Nam Iudex, solùm in vniuersali, dubitat, an licitum sit, Innocentem cognitum iudicare secundum allegata ac probata; Cum hoc autem dubio speculatio, operari licitè potest, quia simul habere potest iudicium practicum

certum, quod hic & nunc sibi liceat, propter aliquas rationes particulares, sic iudicare; Hoc autem iudicium, est regula sufficiens operandi, & consequenter sufficiens, vt operatio sit licita.

Ad secundam; Negatur consequentia; Neque enim, cum dubio speculatio, semper datur simile dubium practicum, sed solùm, quando non datur ratio aliqua specialis dubium practicum deponendi; quamuis enim dubitet quis: rem, quam possidet, esse alienam, non tamen dubitat, an illam sibi liceat retinere, sed ratione possessionis, hoc determinatè, ac certo iudicat, sicque jam habet regulam aliquam suæ operationis, quam sequatur. At, cum dubio practico, an hic & nunc sit licita operatio, nullum datur iudicium determinatum, & consequenter neque vlla regula operandi, quæ tamen, ad licitè operandum, omnino requiritur.

Ad tertiam; Negatur sequela. Qui enim dubius esset, an gladium restituere deberet ad vitandum periculum, an vero illum retinere ad vitandum homicidium, debitam prius diligentiam adhibere deberet ad veritatem inquirendam, cum recta ratio diceret, hanc esse adhibendam, ne in operando quis peccet; Si autem, illâ adhibita, adhuc dubium rationabiliter deponere non posset, tunc eligere posset, quod minus malum iudicaret; Perinde enim esset, ac si inter duo mala constitutus esset; Ex duobus autem malis minus est eligendum; Quod si discernere non valeret, quodnam maius esset, eligere posset quodcumque vellet, quia, in re, nunquam datur perplexitas, ita vt homo necessariò peccare debeat.

Ad

17 Ad quartam; Negatur minor; Cum enim ad peccatum, sufficiat quilibet defectus alicuius circumstantiæ requisitæ ad bonum, eo quod malum ex singulis defectibus, sequitur, ad peccatum non requiritur cognitionem determinatam, quod operatio sit illicita & peccatum, sed sufficere cognitionem sub dubio; Ad peccatum enim, non requiritur, ut voluntas positivè velit malum, sicut ad actum bonum requiritur, ut velit positivè bonum, sed sufficit, si non velit debito modo bonum; Eo enim ipso, actus est defectuosus, & consequenter malus; Eo autem ipso, quod non habet determinatè cognitionem boni, sed solum sub dubio, non vult debito modo bonum; non enim ita vult, ut illud absolute amare possit, cum ad hoc, non habeat sufficientem cognitionem bonitatis, & aliunde bonum potest amari absolute.

COROLLARIA.

18 Colligitur ex dictis primò. Conscientiam dubiam, non esse propriè conscientiam; conscientia enim propriè est actus intellectus practici, iudicantis quid hic & nunc faciendum sit, tanquam licitum, vel omittendum, tanquam illicitum: qui actus, ad libertatem, & honestatem operationum voluntatis, est omnino necessarius, tanquam earum regula, eo quod voluntas, cum sit potentia cæca, non feratur in obiectum, nisi prout illi per cognitionem proponitur. Conscientia autem formaliter dubia, nullum dicit actum intellectus; tunc enim solum datur, cum Intellectus neutri parti assentitur; Vnde, cum dicitur, conscientia

dubia; idem est, ac dicere, non conscientia; sicut cum dicitur, homo mortuus, idem est ac dicere, non homo.

19 Secundò, Eum, qui facit aliquid, practice dubitans, esse peccatum; committere tale peccatum; quale dubitat illud esse; ita ut, si dubitat, esse mortale, sit mortale, si veniale, veniale; Tum quia habet affectum ad peccatum eiusdem rationis cum eo, de quo dubitat, eiusque periculo se exponit; Tum quia facit contra idem præceptum, contra quod est peccatum, de quo dubitat, cum idem præceptum quod prohibet peccatum, prohibeat etiam operari cum dubio, eo quod prohibeat, eiusdem peccati periculo se exponere.

20 Tertio; In dubio practico, teneri unumquemque, partem tutiorem eligere, & in hoc dubio, regulam illam iuris (*in dubijs tutior pars est eligenda*) non esse consilium, sed præceptum; Ratio autem est, quia unusquisque, proximum peccandi periculum vitare tenetur; Vitatur autem solum, partem tutiorem eligendo; illa vero dicitur pars tutior, in qua nihil mali representatur, vel saltem malum minus; Vnde, qui dubitat, an teneatur ieiunare, ieiunium eligere tenetur, quia sic certo non peccat, & non ieiunando peccaret, quia peccandi periculo se temere exponeret. Similiter, qui dubitat, an contractus, quem vult celebrare, sit usurarius, tenetur illum non celebrare, quia non celebrando, nullum incurrit peccandi periculum, celebrando verò, peccandi periculo se exponeret. *Sanch. lib. 2. matr. d. 41. n. 9.*

21 Quarto; Conscientiam obiectivè dubiam, quamvis regulariter eundem effectum

ctum producat, ac conscientia dubia formaliter; aliquando tamen, aliquem effectum habere, quem non habet conscientia formaliter dubia; Si enim, proposita alicui aliqua Fidei propositione, Intellectus, rationibus hinc inde perpenſis, neutri parti assentiatur, sed maneat ambiguus, an sit vera, vel non, non dicitur proprie hæreticus, & per consequens

hæreticorum pœnas non incurret; At verò, si actu reflexo, ac iudicio determinato, affirmaret, illam Fidei propositionem esse dubiam, esset perfectè hæreticus, quia tunc daretur consensus, siue iudicium intellectus, affirmans, rem Fidei, non esse certam; quod est hæresis manifesta. *Sanch. lib. 2. sum. c. 7. nu. 12. contra Suar. d. 19. de fide sec. 4. num. 16.*

QVÆSTIO VII.

An conscientia speculativa dubia circa ius possit esse regula operandi.

CASVS.

Titius, mortuo Patre, inter deposita sibi ab eo relicta, Adamantem inuenit, de quo dubitabat, an esset Cæsaris, an Pompeij; Cumque de hoc certificari non posset, eo quod vterque esset iam mortuus, & soli superessent Hæredes, Adamantem dedit Hæredibus Pompeij, quia eius erant amici, Quæritur, Vtrum mortaliter peccauerit.

SUMMARIVM.

6 Dubium speculativum, per se loquendo, trahit practicum. 7 Titius, vni parti, rem dubiam applicando, mortaliter peccavit. 8 Operari cum dubio speculativo, quando non datur ratio illud practice deponendi, est intrinsece malum. 9 Idem est, ac operari cum dubio practico. 10 Vnum necessario infertur ex alio. 11 In dubio iuris duorum, res vni inſte applicari non potest.	12 Iudex, in simili dubio, Hæreditatem diuidere tenetur. 13 Sola Amicitia, non est ratio sufficiens dubium practice deponendi. 14 In dubio dignitatis duorum Concurrentium, Episcopus vtrilibet beneficium conferre potest. 15 Dubium, nunquam potest esse regula operandi. 16 Circumstantiæ particulares, sunt saepe ratio sufficiens dubium practice deponendi.

RATIO-